

**DOSSIER
DIDÁCTICO
DA DESNUTRICIÓN
2023-24**

**Save the
Children**

Neste dossier para o curso 2023/24 queremos abordar situacións moi particulares relacionadas coa desnutrición porque vivimos a maior crise da fame dende hai décadas, unha verdadeira emerxencia que temos que frear entre todos.

Non hai vacina para a fame, pero hai unha solución se actuamos agora.

Ademais deste dossier, hai vídeos explicativos de moitos dos conceptos que aquí aparecen, así como actividades didácticas por etapas e en diferentes idiomas que che axudarán a afondar nesta realidade na aula.

Edición:

Marisol Paniagua, Sara Adrián
y Alberto Fernández

Deseño e maquetación:

Germán Gullón

PRESENTACIÓN

Benvidos e benvidas un curso máis ás nosas actividades solidarias. Cada ano son máis os centros educativos que se unen, o que fai que milleiros de alumnos coñezan máis de preto as realidades que viven os nenos e nenas en situacións de vulnerabilidade e se convertan en altofalantes desas realidades.

A situación de desnutrición infantil empeorou exponencialmente nos últimos anos, debido principalmente a tres causas: **o cambio climático, os conflitos e as consecuencias da pandemia da COVID-19.** Aínda que moitos países están en serio risco, queremos falar de tres en particular: Afganistán, Níxer e Somalia, e veremos máis adiante o que fai Save the Children nestes tres ámbitos.

A situación en Afganistán empeorou nos últimos anos, especialmente para mulleres, nenas e adolescentes. Os sucesivos conflitos provocaron que miles de persoas fosen desprazadas das súas casas en busca de refuxio, o que supón unha limitación no acceso á comida e á auga potable.

Durante décadas, o Sahel, formado por Níxer, Burkina Faso e Malí, está asolagado pola inseguridade alimentaria; O cambio climático afectou aínda máis a dispoñibilidade e accesibilidade dos alimentos. Nos últimos anos, a crecente inseguridade e violencia agravaron esta crise, interrompendo as actividades de mercado, agrícolas e de pastoreo, e provocando desprazamentos e competencia pola terra e os recursos. Mesmo antes da COVID-19, a situación de seguridade alimentaria no Sahel era extremadamente preocupante.

Somalia forma parte do chamado Corno de África, unha das zonas máis castigadas do planeta e que se enfrenta a unha ameaza sen precedentes para a seguridade alimentaria debido ao impacto combinado das crises climáticas (secas e inundacións), a langosta do deserto, a inestabilidade política, o conflito e a inseguridade, a inestabilidade económica e a pandemia da COVID-19. Todo mentres moitas comunidades aínda se están recuperando das severas secas anteriores que erosionaron os ingresos dos fogares debido á perda xeneralizada de gando e á mala colleita.

Esta breve aproximación á situación en distintos puntos do planeta, pero lugares moi vulnerables, axúdanos a comprender por que se están a retroceder nos avances que se viñan facendo nos últimos anos contra a desnutrición.

**SE TE MOVES,
O MUNDO
MÓVESE**

A LOTERÍA DA VIDA

Todos estamos de acordo en que ningún neno ou nena debe pasar fame. Porén, en moitas rexións do mundo, como as que acabamos de describir, hai millóns de familias que teñen que tomar decisións moi difíciles para garantir que os seus fillos e fillas sobrevivan. Poderíamos dicir que a primeira causa de morte infantil no mundo é a pobreza, pero as causas asociadas a ela son moi variadas e o seu impacto depende do lugar de nacemento.

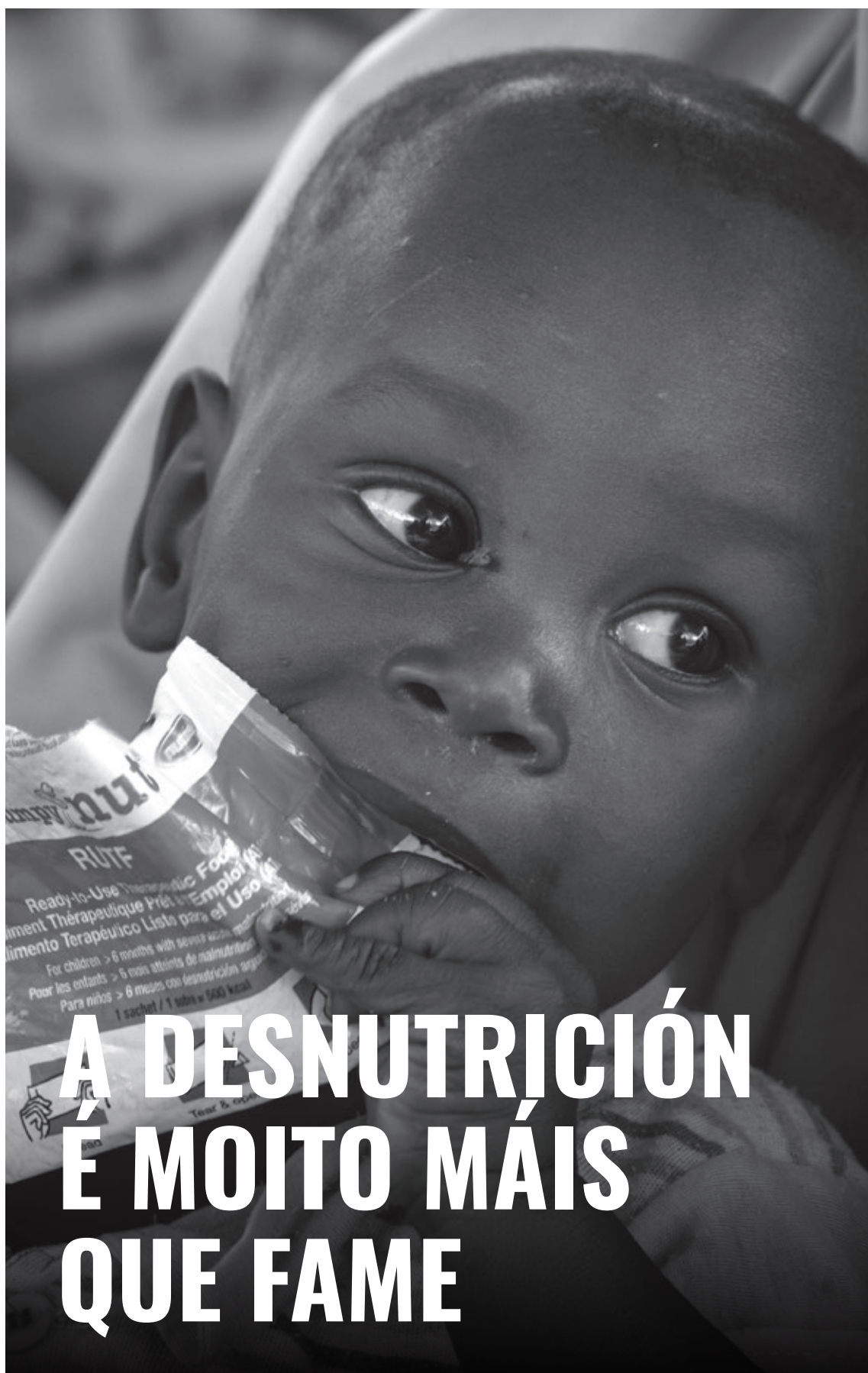
O cambio climático provoca cada vez máis desastres naturais, como secas, incendios e inundacións que alteran o ciclo da colleita e afectan aos países máis vulnerables. Á súa vez, isto ten outras consecuencias como a migración, os conflitos e os aumentos de prezos globais.

Os conflitos armados onde as vítimas son civís están a empeorar. O feito de que Rusia invada Ucraína provoca a falta de sementes e fertilizantes para zonas como o Corno de África ou o Sahel. Os nenos e nenas destas rexións non serán mortos por bombas, senón por fame como resultado dunha guerra, e este é só un exemplo. Afganistán, Siria, Iemen son lugares onde nacer xa é todo un reto. O 60% das persoas con máis fame viven en zonas de conflito.

Estes conflitos xeran escaseza de alimentos e **un encarecemento dos alimentos** que afectan ás familias con menos recursos, o que lles obriga a vender os seus animais, gastar os seus aforros, reducir o número de comidas e sacar aos seus fillos e, sobre todo, ás súas fillas da escola. Isto significa que o futuro destes millóns de nenos e nenas está ameazado, que a pobreza se perpetúa xeración tras xeración e que os propios países non poden saír dun círculo de dependencia.

Ante este contexto, as organizacións internacionais alertan dunha situación de inseguridade alimentaria que afecta a millóns de persoas e especialmente a millóns de nenos e nenas. Despois de décadas de progreso nos últimos anos, vemos como estes avances se están a converter en retrocesos: en 2019 había 690 millóns de persoas desnutridas no mundo. Se non cambiamos a tendencia, estímase que para 2030 a cifra aumentará ata os 840 millóns.

Save the Children fai un chamamento á comunidade internacional para que aborde as causas profundas. Só poñendo fin aos conflitos globais, abordando o cambio climático e construíndo comunidades máis resilientes poderemos garantir a redución da fame no mundo. Para conseguilo precisamos da sociedade, verdadeiro motor de cambios profundos. Mentres tanto, os recursos económicos e as doazóns axudaranos a garantir que os nenos e nenas sobrevivan.

**A DESNUTRIÇÃO
É MOITO MAIS
QUE FAME**

A DESNUTRICIÓN: TIPOS E PAÍSES ONDE MÁIS SE SOFRE

Adoitosamos empregar o termo fame para referirnos a unha situación de desnutrición, pero a desnutrición é moito máis, é unha enfermidade derivada non só da inxesta alimentaria insuficiente (en cantidade e calidade), senón tamén da falta de coidados adecuados e da aparición de enfermidades infecciosas. Por iso, un neno con desnutrición ve afectada a súa supervivencia, pero se sobrevive tamén ve afectado o seu desenvolvemento físico, cognitivo e intelectual.

Podemos falar de dous tipos de desnutrición: a crónica e a aguda, e para medilas utilizamos a talla e o peso da persoa segundo a idade.

Desnutrición crónica

A desnutrición crónica está determinada pola pouca estatura do neno ou nena para a idade, e prodúcese cando unha persoa pasa meses e mesmo anos comendo unha dieta carente de nutrientes, como o arroz todos os días como único alimento básico. A desnutrición crónica provoca un retraso no crecemento, afectando á madurez mental do neno ou nena.

A desnutrición crónica afectaba máis a zonas como Asia e América Latina, pero hoxe vemos como está aumentando en moitos países africanos.

Desnutrición aguda

Consideramos un baixo peso para a estatura para a idade e desenvólvese nun curto período de tempo ao comer moi pouco durante semanas. Acotío vai acompañado de enfermidades como a diarrea e o cólera, que provocan complicacións médicas.

Para identificar rapidamente a desnutrición aguda traballamos cunha pulseira denominada MUAC, que nos permite medir o diámetro do brazo e coñecer se existe desnutrición aguda grave ou moderada. Funciona como un semáforo: cando está verde, estamos ben; en amarelo ou laranxa, somos habituais e chamámoslle Desnutrición Aguda Moderada (coñecida polas súas siglas: 'MAM'), e en vermello estamos en Desnutrición Aguda Severa (polas súas siglas en inglés: 'SAM'). Neste caso debemos actuar rapidamente.

AFONDANDO NA DESNUTRICIÓN AGUDA GRAVE

Os efectos da SAM son mareos (visión borrosa sen poder enfocar), problemas para respirar, latexos cardíacos irregulares e desfasados, os pensamentos son lentos, a mente non pode permanecer esperta, os músculos encóllense mentres se inchan os órganos vitais... En definitiva, os corpos chegar ao colapso físico e mental.

A desnutrición aguda está a aumentar en todo o mundo, afectando ao 70% das nenas menores de 5 anos. Paga a pena saber que 181 millóns de nenos, nenas e persoas adultas están en risco no mundo.

Asia e África son os continentes máis afectados cun total de 45 millóns de nenos e nenas en risco de desnutrición. Se pensamos que en España viven 47 millóns de persoas, o número de nenos e nenas con desnutrición iguala á poboación española. En concreto, 14 millóns de persoas, o que equivale á poboación da Comunidade de Madrid e Cataluña en conxunto, están en situación de desnutrición aguda severa.

Pero o máis difícil é que 1 de cada 5 menores de 5 anos non pode sobrevivir á desnutrición, e que nos 15 países máis afectados pola fame, un neno ou unha nena cae en Desnutrición Aguda Severa cada minuto.

Uns 9,6 millóns de nenos e nenas en Afganistán pasan fame todos os días.

No lemen, cun conflito armado prolongado, 11,3 millóns de nenos e nenas necesitan desesperadamente axuda humanitaria.

No Corno de África, aproximadamente 23 millóns de persoas afrontan unha crise alimentaria e 5,7 millóns de nenos e nenas están actualmente desnutridos.

En Kenia, 3,5 millóns de persoas atópanse nunha situación de fame extrema.

A CLAVE DA SOLUCIÓN

Cando un neno ou unha nena chega ao hospital para ser atendido polo persoal sanitario por desnutrición aguda, podemos identificar quen está axudando a que ese neno sobreviva e en que punto é necesaria a axuda: transporte ao hospital, tratamento médico, estancia hospitalaria, etc. Porén, é tan importante poder atender o maior número destes casos como previlos.

Aquí é onde Save the Children xoga un papel fundamental, e quizais menos coñecido, no que se refire á formación de persoal especializado e á creación de redes comunitarias que detecten os casos de desnutrición nas súas primeiras fases e impidan que se fagan máis complicados de tratar.

As nais, dende o embarazo, deben ter acceso a todos os nutrientes necesarios que poidan transmitir ao seu bebé e evitar que naza cun déficit de todo o que garanta un crecemento adecuado. Pero a comunidade onde vive esa nai é igualmente importante, máis aínda nas zonas onde o acceso rápido aos servizos de saúde é máis complicado.

Cando se carece de coñecementos sobre a nutrición e a hixiene, os nenos e nenas poden presentar moitos problemas no seu crecemento e desenvolvemento, xa que son máis propensos a enfermarse con frecuencia. Por exemplo, en Malawi, no programa Scaling up Nutrition, persoal capacitado ensina a importancia da nutrición mediante leccións e prácticas. En particular, céntrase no papel fundamental da dieta durante o embarazo, na lactancia materna e nas dietas adecuadas á idade dos bebés. Tamén ofrecen orientación sobre a cociña e o cultivo de froitas e verduras, e sobre a cría de gando para comer e vender.

Save the Children forma persoas da propia comunidade, que son as que mellor coñecen o seu propio contexto para que poidan transmitir aos seus veciños a importancia da auga potable para evitar enfermidades ou cales son as comidas máis nutritivas para os máis pequenos. Deste xeito, todos poden beneficiarse dos coñecementos imprescindibles para evitar enfermidades e desnutrición, e permite que a comunidade participe no seu propio desenvolvemento implicándose en cuestións vitais, como axudar aos nenos e nencas a sobrevivir.

Rematamos cunhas palabras de Memory, unha moza nai de Malawi: “As leccións sobre lactancia materna, hixiene e nutrición marcaron a diferenza na nosa saúde e non hai retraso do crecemento. O meu fillo está medrando moi san, cun peso normal. Persoalmente, sinto que me beneficiei moito disto e síntome moi empoderada”.

**QUE FACEMOS
EN SAVE THE
CHILDREN?**

NÚMEROS EN POSITIVO: O TRABALLO DE SAVE OS NENOS GRAZAS A TI

O noso traballo non só está enfocado no coidado de nenos, nenas e adolescentes, senón tamén nas nais embarazadas e lactantes, porque mentres a nai estea sa e non sufra desnutrición, o bebé estará máis protexido e impediremos que naza con problemas de desnutrición. Hai un período de tempo fundamental, **'a ventá dos mil días'**, que abrangue desde a concepción ata que o bebé cumpre os dous anos. As accións que levamos a cabo nestes mil días teñen un impacto directo encamiñado a fortalecer o sistema inmunolóxico e dixestivo do neno, posibilitando que resista a enfermidades facilmente tratables e evite as consecuencias a curto e longo prazo da desnutrición.

Pero as accións directas sobre os nenos e nenas non son o único que fai Save the Children. Todos os nosos programas baséanse en tres piares fundamentais: **supervivencia, protección e educación**. As nosas accións están dirixidas a cumprir estes tres obxectivos transversais.

Apoio aos centros de saúde

Apoiamos aos hospitais e ás consultas externas para que ofrezan un tratamento axeitado e dispoñan de alimentos e medicamentos terapéuticos.

Formación de profesionais sanitarios

Formamos médicos e enfermeiras para que, á súa vez, transmitan as súas habilidades e a súa propia aprendizaxe a outras persoas.

Información sobre a desnutrición infantil

Informamos sobre recursos, ferramentas e capacidades a todas aquelas persoas que coidan a nenos e nenas con problemas de desnutrición.

Escolas e redes comunitarias

Traballamos cos gobernos para fortalecer as redes comunitarias e as súas escolas, o lugar onde a miúdo se lles ofrece á infancia a única comida nutritiva diaria.

Bebendo auga

Rehabilitamos puntos de auga potable e facilitamos o acceso a auga limpa para mellorar os hábitos de hixiene e evitar contaxios. Porque sen auga non hai vida.

Diñeiro en efectivo

Proporcionamos diñeiro en efectivo ás familias para que poidan adquirir produtos básicos que garantan a hixiene e unha correcta alimentación.

Recursos contra os efectos do cambio climático

Proporcionamos ás comunidades coñecementos sobre prácticas agrícolas resistentes á seca, así como pensos ou sementes para o gando máis resistentes.

ESPERÁMOSVOS EN SAVETHECHILDREN.ES!

Neste dossier queremos **visibilizar os efectos da desnutrición no desenvolvemento infantil**, cales son as zonas máis afectadas, e o que fai Save the Children para frear as súas devastadoras consecuencias. Vimos que responder a curto prazo é vital para salvar vidas, pero centrarnos nas causas raíz axúdanos a crear cambios significativos para a infancia. Grazas á xente que nos apoia ano tras ano podemos conseguilo. Para completar a información deste dossier, **invitámosvos a ver máis recursos na nosa web, e a seguir traballando co alumnado sobre un dos problemas máis graves que padecen a infancia: a desnutrición.**

Vídeos e actividades

Tedes pequenos **vídeos explicativos** que podedes ver na clase para axudar ao voso alumnado a comprender mellor algúns termos, así como **actividades educativas** que darán contexto á vosa acción solidaria.

Kilómetros de Solidariedade
[savethechildren.es/actualidad/
propuestas-didacticas-para-el-aula](https://savethechildren.es/actualidad/propuestas-didacticas-para-el-aula)

Marcapáxinas solidarios
[savethechildren.es/actualidad/
propuestas-didacticas-para-el-aula-marcapaginas](https://savethechildren.es/actualidad/propuestas-didacticas-para-el-aula-marcapaginas)

Accede a través deste QR para ver os vídeos que preparamos para ti

Preguntas frecuentes e números de conta

Na nosa web accederedes ás **preguntas máis frecuentes** sobre a nosa organización e as nosas actividades. Alí atoparedes os **números de conta onde, cando ingreses na túa recadación solidaria**, che enviaremos un recibo e un diploma de agradecemento para compartir coa vosa comunidade educativa.

Xa teño a miña recadación. Agora que?
savethechildren.es/centros-educativos/recaudacion-coles

POR UNHA MAREA ESCOLAR CONTRA A DESNUTRICIÓN

En Save the Children defendemos un alumnado que é o protagonista da acción. Unha infancia que se mobiliza para cambiar o mundo é unha infancia educada nos valores de empatía, sustentabilidade e solidariedade.

Convértete en altofalante dos nenos máis vulnerables e, xuntos, chegaremos á meta antes da fame.

**Movízate en: [savethechildren.es/
movilizacion-coles](https://savethechildren.es/movilizacion-coles)**

**SE TE MOVES,
O MUNDO MÓVESE**

Save the Children